

PSZENICA I KĄKOL

ROBERT T. PTASZEK

NOWA
DUCHOWOŚĆ

ROBERT T. PTASZEK

NOWA DUCHOWOŚĆ

DOMINIKAŃSKIE CENTRUM INFORMACJI
O NOWYCH RUCHACH RELIGIJNYCH
I SEKTACH – WYDAWNICTWO W DRODZE

WARSZAWA – POZNAŃ 2023

© Copyright for this edition by Wydawnictwo W drodze, 2023

Publikacja powstała we współpracy z Dominikańskim Centrum
Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach

Dominikańskie Centrum Informacji
o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach

Wydawcą jest Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów
W drodze

w|drodze

Redaktorzy serii Pszenica i Kąkol:

RADOSŁAW BRONIEK OP, NORBERT AUGUSTYN LIS OP,

EMIL SMOLANA OP

Redaktor prowadząca – JUSTYNA OLSZEWSKA

Redakcja – KATARZYNA SMARDZEWSKA

Korekta – LIDIA KOZŁOWSKA, KATARZYNA SMARDZEWSKA

Skład – KRZYSZTOF LORCZYK OP

Redakcja techniczna – JÓZEFA KURPISZ

Projekt składu i okładki – KRZYSZTOF LORCZYK OP

ISBN 978-83-7906-643-8 (wersja drukowana)

ISBN 978-83-7906-644-5 (wersja elektroniczna)

Dominikańskie Centrum Informacji
o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach

Klasztor Dominikanów

ul. Dominikańska 2, 02-741 Warszawa

Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów

W drodze sp. z o.o.

Wydanie I

ul. Kościuszki 99, 61-716 Poznań

tel. 61 850 47 52

sprzedaz@wdrodze.pl

www.wdrodze.pl

SPIS TREŚCI

WSTĘP DO SERII PSZENICA I KĄKOL	
Laboratorium mutacji wiary — 5	
UWAGI WSTĘPNE – Tło kulturowe — 13	
CZĘŚĆ I: TRADYCYJNE I WSPÓŁCZESNE	
ROZUMIENIE DUCHOWOŚCI — 21	
ROZDZIAŁ I: Religia a duchowość –	
najważniejsze różnice — 23	
ROZDZIAŁ II: Duchowe alternatywy	
dla chrześcijaństwa — 29	
ROZDZIAŁ III: Religijne alternatywy	
dla chrześcijaństwa — 37	
ROZDZIAŁ IV: Duchowość chrześcijańska –	
ogólna charakterystyka — 49	
CZĘŚĆ II: NOWE FORMY DUCHOWOŚCI — 67	
ROZDZIAŁ V: Nowa duchowość – źródła	
i inspiracje — 69	

ROZDZIAŁ VI: Duchowość New Age – cechy charakterystyczne	— 77
ROZDZIAŁ VII: Religia chrześcijańska a duchowość New Age	— 99
ROZDZIAŁ VIII: Duchowość ateistyczna/laicka	— 107
ROZDZIAŁ IX: Nowa duchowość jako alternatywa dla religii	— 119
ZAKOŃCZENIE Nowa duchowość a współczesna kultura Europy	— 129
BIBLIOGRAFIA	— 137

WSTĘP DO SERII PSZENICA I KĄKOL

LABORATORIUM MUTACJI WIARY

Żyjemy w czasie synkretyzmu i pomieszania pojęć – także w dziedzinie religii i wiary. Czym jest religia, a czym duchowość? Czym jest wiara chrześcijańska? Co ją rozwija i karmi, a co prowadzi na bezdroża, stanowi dla niej zagrożenie? Co jest ewangeliczną pszenicą, a co kąkolem? Jak odkrywać drogę do Chrystusa w świecie tak wielu religijnych doktryn i duchowości, *quasi*-religijnych propozycji rozwoju czy też alternatywnych metod leczenia? Jak mamy rozwijać zdrową pobożność, będąc w Kościele i często stykając się z różnymi formami nabożeństw, modlitw czy odmian medytacji?

Jesteśmy zdania, że w postmodernistycznym świecie (świecie, jak mówią niektórzy, „postprawdy”) trzeba mówić właśnie o prawdzie: o prawdzie danej doktryny czy ścieżki duchowej, a przede

wszystkim o Prawdzie, którą jest Chrystus. Trzeba mówić o prawdzie, która przeciwstawia się kłamstwu i pozwala coraz pełniej odkrywać naszą drogę do zbawienia. Bo tylko ostatecznie to się liczy: zbawienie, które daje Bóg.

Namysł nad różnymi aspektami religii, wiary i duchowości ma – z punktu widzenia teologii – dwa wymiary: 1) zewnętrzny (*ad extra*), czyli odnoszący się do tego, co na zewnątrz Kościoła; 2) wewnętrzny (*ad intra*), stanowiący refleksję nad tym, co jest wewnątrz Kościoła.

Pierwszy dotyczy zatem tego, co jest poza Kościołem, a z czym się stykamy, żyjąc w świecie wielu religii i duchowości niechrześcijańskich, tradycji ezoterycznych oraz rozmaitych metod rozwoju i samodoskonalenia człowieka. W związku z powyższym powstaje wiele szczegółowych pytań: Jak nowe formy religijne zaspokajają duchowy głód człowieka? Czy da się z nich coś zaczerpnąć? Czy można korzystać z orientalnych technik medytacyjnych, wschodnich sztuk walki czy też chińskich praktyk leczniczych? Czy magia jest czymś niebezpiecznym dla człowieka? Jak roztropnie korzystać z rozmaitych ofert rozwoju, aby nie zatracić perspektywy wzrostu w miłości chrześcijańskiej? Które z doktryn, obrzędów czy metod medycyny alternatywnej mogą być niebezpieczne dla wiary chrześcijańskiej i prowadzą człowieka na duchowe bezdroża, a nawet przyczyniają się do utraty

zdrowia psychofizycznego czy wręcz możliwości zbawienia?

Z kolei wymiar *ad intra* dotyczy przemian (mutacji) zachodzących w obrębie treści wiary chrześcijańskiej (doktryna) oraz w ramach pewnej praktyki w Kościele (pobożność). W polskim Kościele możemy zaobserwować rozmaite zjawiska; nowe mody, praktyki pobożnościowe, jak również nowe poglądy, niekiedy zrywające z wcześniejszą tradycją. Czy mamy wierzyć wszystkim nowym prorokom albo objawieniom prywatnym, zwłaszcza wieszczącym rychły koniec świata? Czy każda pobożność prowadzi ku Bogu? Jakie praktyki wypaczają naszą duchowość? W jaki sposób Kościół rozumie cud czy uzdrowienie? Co to znaczy czytać Biblię „po katolicku”? Kiedy dana wspólnota jest zdrowa i można w niej wzrastać, a kiedy staje się ona sektą, która zamyka człowieka na Chrystusa? Kim powinien być świecki lider i jaka jest jego rola we wspólnocie kościelnej? To tylko niektóre z pytań, na które chcemy poszukać odpowiedzi.

Obydwie perspektywy (zewnątrzna i wewnętrzna) wpływają na naszą wiarę. Część owych poglądów oraz praktyk jest dobra i ożywcza dla wiary, ale niektóre powodują jej negatywną mutację, sprawiając, że wiara słabnie, co niekiedy prowadzi nawet do odejścia od Chrystusa. W tej drugiej sytuacji człowiek tworzy sobie własną postać wiary (wierzeń), wiarę sprywatyzowaną, coś w rodzaju religijno-duchowego

koktajlu, w którym są elementy chrześcijaństwa, ale równocześnie składniki niechrześcijańskie, magiczne czy też czysto psychologiczne. Może to być także wiara z dużą domieszką lęku i braku krytycyzmu, gdzie ktoś skupia się na sobie samym zamiast na Bogu.

Opisanym wyżej zjawiskom chcielibyśmy się na spokojnie przyjrzeć w naszym „laboratorium mutacji wiary”; zbadać je jak pod mikroskopem, aby lepiej ocenić ich zawartość, sięgnąć do ich istoty. Chcemy zobaczyć – mówiąc językiem biblijnym – co jest ewangeliczną pszenicą, a co zasiewem Złego, kąkolem. Przyświecają nam w tym słowa z Pierwszego Listu św. Jana: „Umiłowani, nie dowierzajcie każdemu duchowi, ale badajcie duchy, czy są z Boga, gdyż wielu fałszywych proroków pojawiło się na świecie” (1 J 4,1).

Interesuje nas każdy fakt religijny, czyli wszystko to, w czym przejawia się religijność czy też duchowość chrześcijanina. Nasza seria to kolekcja książek dotyczących powiązań pomiędzy teologią, duchowością a praktyką życia chrześcijańskiego. Chcemy, aby teologia służyła praktyce i pobożności, a jednocześnie, aby konkretne doświadczenie było weryfikowane przez nauczanie Kościoła i teologię otwartą – co istotne – na różne nauki. Teologia potrzebuje doświadczenia i doświadczenie domaga się refleksji, interpretacji, teologii właśnie. Do naszego *laboratorium* (łac. „pracownia”) wspólnej refleksji chcemy zapraszać specjalistów w danym temacie,

szczególnie teologów (choć nie wyłącznie ich) otwartych na doświadczenie życia chrześcijańskiego. Zależy nam na tym, aby tematy, które podejmujemy, dotyczyły konkretnych zjawisk duchowo-religijnych obecnych w Kościele w Polsce.

Pragniemy, aby książki z naszej serii charakteryzowały się następującymi cechami: 1) ortodoksją; 2) rzetelnością naukową; 3) przystępnością; 4) zwięzłością. Jesteśmy przekonani, że katolicy potrzebują dziś klarownego wykładu doktryny Kościoła oraz jasnych kryteriów – zgodnie z Biblią, Tradycją i Urzędem Nauczycielskim Kościoła – w odniesieniu do zjawisk, które się pojawiają. Zależy nam na solidnej treści, która jest oparta na dobrych, wiarygodnych źródłach, w tym oficjalnym nauczaniu Kościoła. Chcemy także sięgać do życiodajnego nurtu myśli ojców i doktorów Kościoła, pism świętych, nauki papieży, ale też do rzetelnych, współczesnych opracowań naukowych. Pragniemy także, aby nasze publikacje były napisane przystępnym językiem, bez zbędnego naukowego żargonu, który często powoduje, że są one niedostępne dla niespecjalistów. Zależy nam, aby wyjaśniać pojęcia, a nie by tylko nimi operować. Naszą ambicją jest także to, aby książki były krótkie i zwięzłe, zdajemy sobie bowiem sprawę, że wielu ludzi nie ma czasu na lekturę obszernych i zawiłych traktatów. Zatem będzie: ortodoksyjnie, solidnie, przystępnie, zwięzłe.

Pomysł na serię Pszenica i Kąkol zrodził się w Dominikańskim Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach. Podejmowane w poszczególnych tomikach tematy mają swoje źródło nie tylko „za biurkiem”, ale wyrastają także ze spotkań z konkretnymi ludźmi stawiającymi pytania oraz szukającymi pomocy. Im wszystkim pragniemy zadedykować niniejszą serię, mając nadzieję, że rozważania naszych autorów będą choć w części odpowiedzią na pytania, z którymi przychodzi nam wszystkim się zmagać.

RADOSŁAW BRONIEK OP

Wymyśliliśmy wyścigi samochodów i wyścigi kangurów,
Wymyśliliśmy loterie, karty, ranione ambicje i chaosy
uczuć,

(...)

Wymyśliliśmy tyle namiętności, że nie ma w nas nic,
prócz terroru życia,

Wymyśliliśmy systemy filozoficzne, zwycięstwa ich
i bankructwa,

Wymyśliliśmy wojny i pomniki generałów i pacyfistów,

Wymyśliliśmy brak czasu, aby nie zostawać ze sobą
samym,

(...)

Wymyśliliśmy wszystko, by umniejszyć cierpienia,

Wymyśliliśmy wszystko, by zapomnieć o śmierci.

I zapomnieliśmy.

I cieszymy się z utraty pamięci

I śmiejemy się z ludzi, którzy nie wymyślili nic

Ale wierzą w inny początek i koniec

I klękają utrudzeni

I twarz kryją w dłonie

I wiedzą co mówią,

Gdy szepcą przed nocą:

Odpuść nam nasze winy.

KAZIMIERZ WIERZYŃSKI – MEMENTO (1954)¹

---

¹ Kazimierz Wierzyński, *Memento*, w: tegoż, *Wybór poezji, wybór*, opracowanie tekstu, wstęp K. Dybciak, Wrocław – Warszawa – Kraków 1991, s. 346–347 (Biblioteka Narodowa. Seria I, nr 275).

ROZDZIAŁ DRUGI

DUCHOWE ALTERNATYWY DLA CHRZEŚCIJAŃSTWA

Jeśli przyjmie się, że religia w życiu człowieka spełnia wyjątkową rolę, to współczesne alternatywy dla chrześcijaństwa sprowadzić da się do dwóch typów: są to różne formy religijności bądź duchowości. Od różnicowanie tych dwóch kategorii ma niebagatelne znaczenie, bo pokazuje, pomijane na ogół, a przecież bardzo ważne, zasadnicze różnice między nimi.

CZYM JEST RELIGIJNOŚĆ?

Problem relacji między człowiekiem a religią, czyli zagadnienie ludzkiej religijności, ma długą i zawiłą historię. Nie wdając się w szczegóły – można stwierdzić, że religijność tworzą przybierające różne formy sposoby odnoszenia się człowieka do Boga.

Mówiąc nieco dokładniej i naukowo – jest to całość wewnętrznych i zewnętrznych działań człowieka, za których pomocą oddaje on Bogu cześć¹.

Główny przedmiot współczesnego sporu o religijność dotyczy tego, czy jest ona czymś koniecznym dla człowieka, czymś, co jest niezbędne dla jego szczęśliwego życia, czy też ma charakter przypadkowy i pojawia się pod wpływem jakichś okoliczności historycznych, społecznych czy psychologicznych. Na gruncie chrześcijaństwa odpowiedź na tak postawione pytanie jest jasna i jednoznaczna. Skoro istnieje Bóg, Stwórca świata i człowieka, to podstawę wszystkich aktów religijnych stanowi doświadczenie religijne rozumiane jako skuteczny sposób kontaktowania się człowieka z Bogiem. Aby zatem, tak jak robią to chrześcijanie, uznać rzeczywisty charakter faktu, jakim jest religijność, trzeba przyjąć jako prawdziwe dwa stwierdzenia: istnieje Bóg, człowiek zaś to coś więcej niż tylko byt materialny – jest istotą posiadającą duszę.

WSPÓŁCZESNE FORMY DUCHOWOŚCI

Inaczej wygląda sprawa w przypadku duchowości. Przede wszystkim samo to pojęcie jest nieprecyzyjne. A to dlatego, że mówimy dziś o różnych jej od-

---

¹ Według św. Tomasza z Akwinu, jednego z najwybitniejszych myślicieli chrześcijańskich, istotą cnoty religijności jest właśnie „oddanie czci należnej Bogu” (Tomasz z Akwinu, *Summa theologiae*, 2-2, q. 81, a. 2).

mianach. Podstawową i dominującą w zachodniej kulturze była – i pozostaje nadal – duchowość religijna. Jest ona ściśle związana z religią, która ukształtowała przez stulecia cywilizację zachodnią, czyli z chrześcijaństwem.

Jednak sposób, w jaki chrześcijanie posługują się pojęciem „duchowość”, sprawia, że nie da się go łatwo odróżnić od tego, co nazywają oni religijnością. W religii tej obydwie wspomniane nazwy oznaczają coś bardzo podobnego. Jako religijny bądź duchowy określają chrześcijanie taki sposób życia, który cechuje się godnością, a jednocześnie zaangażowaniem religijnym, wyrażonym w uczestnictwie w praktykach indywidualnych i zbiorowych.

Nie oznacza to jednak, że słowa te mają dokładnie takie samo znaczenie. Określeniem „duchowość”, w odróżnieniu od religijności, chrześcijanie posługują się, określając ludzi szczególnie zaangażowanych w życie religijne. Są to na przykład mistycy, zakonnicy czy kapłani. Ich przecież określa się zwykle jako „duchownych”. Trzeba też pamiętać, „że tradycja duchowości chrześcijańskiej z całym bogactwem jej odmian pozostaje ciągle żywa”².

Jednak oprócz chrześcijańskiej współcześnie w Europie występują także co najmniej dwie inne formy duchowości. Pierwsza z nich to duchowość

---

² I. Trzcińska, *O duchowości inaczej. Coaching w perspektywie przemian kultury współczesnej*, Kraków 2013, s. 22.

związana z ruchem New Age. Druga zaś to duchowość ateistyczna.

Duchowość New Age pojawiła się w latach siedemdziesiątych XX wieku jako rezultat zachodzących w kulturze Zachodu przemian i wywołanych przez nie prób znalezienia nowej odpowiedzi na pytania o to, kim jest człowiek i jaki jest cel jego życia.

Przemiany te doprowadziły do powstania zupełnie nowej duchowości: miała ona umożliwić każdemu człowiekowi podążanie indywidualną ścieżką duchowego rozwoju. Jej twórcy wychodzili z założenia, że tylko w ten sposób człowiek będzie mógł pokazać, kim naprawdę jest. Źródłem i podstawą tej duchowości były samodzielne poszukiwania człowieka, który miał w dowolny i spontaniczny sposób łączyć odpowiadające mu elementy religijne oraz duchowe pochodzące z różnych kultur.

Ta umocowana indywidualnymi wyborami ludzi duchowość zasadniczo różniła się od duchowości zbudowanej na ogólnych, religijnych zasadach duchowości chrześcijańskiej. Ponadto zwolennicy tej pierwszej uważali, że jest lepiej dostosowana do potrzeb i oczekiwań konkretnego człowieka. Dlatego została uznana za coś, co zdoła zastąpić instytucjonalną religię, taką jak chrześcijaństwo.

A ponieważ ruch New Age nie był związany z żadną konkretną religią, to rozpoczęty przez jego przedstawicieli proces upowszechniania du-

chowości stopniowo prowadził do pojawienia się w kulturze Europy trzeciego nurtu duchowości. Ta całkiem nowa forma duchowości nazwana została duchowością laicką bądź też ateistyczną.

Nowość duchowości ateistycznej polegała przede wszystkim na tym, że zerwano wszelkie związki ze sferą religii. Jej zwolennicy podkreślali, że religia nie jest potrzebna do duchowego życia człowieka. Uważali, że człowiek może skutecznie zaspokajać swoje potrzeby w tym zakresie na innych drogach. Rozwijają się przecież także i zaspokajają swoje potrzeby psychiczne poprzez kontakt z różnymi formami sztuki, zdobywanie wiedzy, a także poznawanie świata i spotkania z interesującymi ludźmi.

Zwolennicy nowej duchowości podkreślali, że otwiera ona przed ludźmi zupełnie nowe horyzonty. Przede wszystkim dlatego, że według nich tradycyjna duchowość ogranicza człowieka. Bo, jak wskazywali, dla takiej duchowości koniecznym warunkiem podążania drogą do świętości czy doskonałości było przestrzeganie norm i zasad. Normy te nie mogły być zmieniane i modyfikowane, bo pochodziły od Boga. Natomiast nowa duchowość odrzucała Boga i konieczność podporządkowania się Jego woli. Zamiast tego zalecała ludziom swobodne poszukiwanie tego, co najbardziej ich inspiruje i uszczęśliwia.

***

Wyróżnienie tych trzech rodzajów duchowości jest bardzo istotne. Pozwala bowiem stwierdzić, że uznanie podstawowych dla chrześcijaństwa prawd o istnieniu Boga i nieśmiertelnej duszy w przypadku duchowości New Age nie jest konieczne, a w przypadku duchowości laickiej jest wręcz niepożądane. Powoduje to, że różnią się one zasadniczo od duchowości – i religijności – chrześcijańskiej. Podstawowa różnica sprowadza się do tego, że obie te formy duchowości wcale nie muszą odnosić człowieka do nadprzyrodzonej rzeczywistości ani być wyrazem jego religijnej wiary. Zamiast tego odwołują się zazwyczaj do jego subiektywnych, psychicznych odczuć. Stąd bierze się też ich popularność: wszak sferę psychiki – pozwalającą doznawać wrażeń, odczuwać emocje i myśleć – posiada każdy człowiek.

W odróżnieniu od chrześcijańskiej religijności i duchowości w obu wspomnianych nurtach praktyki duchowe traktuje się instrumentalnie – ich głównym celem staje się dostarczanie doświadczeń przyjemniających i wzbogacających ludzkie życie. To pozwala zrozumieć, dlaczego za kryterium oceny duchowych poszukiwań człowieka zarówno w duchowości New Age, jak i w duchowości laickiej uznaje się jakość przeżyć, a nie ich prawdziwość.

Moje stanowisko, które postaram się uzasadnić w dalszej części książki, da się wyrazić następująco: z powodu istnienia tak zasadniczych różnic obie wskazane formy nowej duchowości nie mogą

zastąpić religijności i duchowości chrześcijańskiej, która zdecydowała o kształcie naszej kultury. W tym miejscu pojawić się może pytanie o to, czy alternatywami dla niej mogą okazać się ruchy religijne bądź inne religie. Dlatego przed dokładniejszym omówieniem nowej duchowości warto wskazać i scharakteryzować religijne alternatywy dla chrześcijaństwa, z którymi mamy obecnie w Europie do czynienia.

Ważny głos w dyskusji nad przemianami religijności we współczesnym świecie. Chrześcijaństwo i duchowość katolicka nie są już podstawą dla kultury europejskiej. Co więcej, postrzega się je jako czynnik ograniczający, wręcz zagrożenie. W zamian proponuje się nam tak zwaną nową duchowość, duchowość laicką – ateistyczną. Autor stawia tu jasną tezę: New Age ani żaden inny nurt nie zastąpią chrześcijaństwa. To książka dla tych, którzy chcą pogłębić wiarę, którzy poszukują, próbując odnaleźć się w dzisiejszych realiach, kiedy chrześcijaństwo usiłuje się usunąć w cień.

Cena det.

24,90 zł

Patronat medialny:

dominikanie.pl

misyjner.pl

 wdrodze
miesięcznik

ISBN 978-83-7906-643-8

9 788379 066438

idziemy

 PRZEWODNIK
KATOLICKI

NADZIEJA

radio DDA